

SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

October 2017, Vol:5, Issue:5

Ekim 2017, Cilt:5, Sayı:5

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org

Hermeneutik, Postmodernizm ve İktisadi Yansımaları¹

Yrd. Doç. Dr. Hale KIRMIZIOĞLU

Ahi Evran Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, Yrd. Doç. Dr., Kırşehir, Türkiye, halekirmizioglu@hotmail.com

DOI: <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2017.5.5.06>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 11 Ağustos 2017
Düzeltilme Geliş 14 Ekim 2017
Kabul 15 Ekim 2017

Anahtar Kelimeler:

Hermeneutik, Postmodernizm,
Epistemoloji, İktisat Metodolojisi

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iki farklı bilgi felsefi yaklaşımını kavrayarak, iktisadi araştırmaların zenginleştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu bilgi felsefesi yaklaşımları, pozitivist bilgi anlayışı dışında farklı bakış açılarına açılan kapıdır. Bu nedenle onları bilmek ve anlamak yapılacak yeni çalışmalarda yol gösterici bir arka plan sağlayabilir. Bilgi felsefesi, bilginin ne olduğunu, kaynaklarını ve edinilme yöntemlerini sorgular. Bilgi felsefesi yaklaşımları denildiğinde akla gelen en baskın yaklaşım, Pozitivizm'dir. Bunun dışındaki yaklaşımlar genellikle Pozitivizm'e bir karşı çıkış olarak ele alınırlar. Bu bağlamda Hermeneutik ve Postmodernizm, Pozitivizm'in barındırdığı en önemli öğeleri yok sayıyormuş gibi görünmektedir. Aslında bu yaklaşımların yok saydığı, bilginin ve bunun elde edilmişindeki tek tipleştirilmedir. Bilginin bilenden uzaklaştırılması ve bir güç kaynağı olarak kullanılması, sosyal bilimler açısından bir görüş noksanlığına yol açabilir. Bir sosyal bilim olan iktisat, insandan ve insana ait kurumlardan ayrılarak üretilirse toplumsal açıdan ciddi kayıplarla karşılaşılabilir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 11 August 2017
Received in revised form 14 October 2017
Accepted 15 October 2017

Keywords:

Hermeneutics, Postmodernism,
Epistemology, Economic Methodology

JEL Classification Codes: B41,
B52

© 2017 PESA All rights reserved

ABSTRACT

The aim of this study is to understand the approaches of two different epistemologies and to contribute to the development of economic research on the subject. These epistemological approaches are particularly important in considering the different view points other than positivist approach. For this reason, knowing and understanding those approaches can lead to an insight into the future research on this topic. Epistemology tries to evaluate what is knowledge, what is its sources and how to get it. Positivism is the first that comes into the mind when thinking about the approaches of epistemology. The other approaches are regarded according to in what sense they are critical on positivism. In this regard, Hermeneutic and Postmodernism seem to ignore the most fundamental elements of positivism. In fact, their main objection is its claim that knowledge is acquired objectively. Knowledge, here, is diverged from the subject and used as a power source, which leads to an inability for the social sciences to have a clear vision. Economics, as a social science, has troubles in terms of its social context when it separated from human and the institutions formed by human.

¹ Bu çalışma, "3rd International Congress on Politic, Economic and Social Studies (ICPESS)" adlı 9-11 Kasım 2017 tarihinde Ankara'da düzenlenen kongrede sunulmuştur.

GİRİŞ

Bütün disiplinler (bir diğer bakış açısına göre bilimler) bilgiye ulaşmaya çalışırlar. Her disiplin kendi alanına giren şeyleri ele alır ve sorunları çözmeye çalışır. Kendi nesnesini kendi yöntemleriyle sorgular. Ancak bu disiplinlerin hiçbir zaman sormadıkları bir soru, kendi alanlarına girmediği için incelemedikleri bir nesne vardır: "Bilgi". Herhangi bir bilgiyi değil, bilginin, bilmenin kendisini sorun olarak gören bilgi felsefesi (epistemoloji) felsefenin temel disiplinlerinden birisidir. Bilgi felsefesi tarihinde özne ve nesne arasındaki varlıksal bağ konusunda çeşitli görüşler vardır. Bazı görüşler, özneyi kendi başına bir varlık olarak görür, nesnenin varlığını özneye bağlı kılar. Bir başka deyişle nesne, öznenin bir yeteneğinin ürünü olur, özne nesneyi yaratır. Bazı görüşler ise nesneyi duyu yaşantısına, duyu izlenimlerine indirger. Bilgi felsefesi, özne ve nesne arasında kurulan bu bilgi bağının neliğini inceler. Bilen özne, neyi bildiğini sorgulamakta kısacası bilmenin ne olduğunu bilmeye çalışmaktadır (Dinçer, 2010: 27-29). Bu bağlamda bilgi ile uğraşmaya başladığımızda karşımıza ilk olarak ontoloji çıkmaktadır. Ontoloji, gerçeğin ne olduğuna ilişkin varlık anlayışıdır. Kişiden bağımsız bir gerçek vardır denildiğinde, gerçeğin bulunması ya da keşfedilmesi söz konusu olmaktadır. Kişinin kendisinden yani değerlerinden bağımsız bir gerçek yoktur denildiğinde, gerçeğin yaratılması söz konusu olmaktadır. Bu durumda iki farklı ontolojiden söz edilmektedir. Ontolojiden sonra epistemoloji karşımıza çıkmaktadır. Epistemoloji, bilginin gerçekliğine ilişkin sınırları, kaynakları, mahiyeti, edinilme ve üretilme olanaklarını belirleyen bilimsel çerçevedir. Ortaya çıkan bilgi tam, kesin, mutlak mıdır? veya değişmesi olanaklı mıdır? gibi sorulara cevap bulmaya çalışır. Bilgi felsefesine ilişkin temel görüşler; pozitivism, anti pozitivism, hermeneutik ve postmodernizm olarak toplulaştırılabilir. Bilgi felsefesine ilişkin bu yaklaşımların bilinmesi ve tartışılması özellikle sosyal bilimler açısından elzemdir. Çünkü Dilthey'e göre sosyal bilimlerin nesnesi olan toplum, anlamayı öncelemektedir. Bir deney materyali olarak kullanılmayacak toplumsal konular, genellikle kişilerin sahip oldukları içsel kültürleri, gelenekleri ve tarihsel geçmişleri ile anlayabilecekleri olaylardır.

Toplumsal konuları anlamak ön plana alındığında akla ilk gelen bilgi felsefesi yaklaşımı, Hermeneutik yaklaşımdır. Yorumsamacılık diye anılan Hermeneutik epistemoloji, sosyal bilimlerdeki kesinliğe ulaşma arzusunun yerini doğruya ulaşma arzusu ile değiştirmektedir. Deneye dayalı gerçeğe ulaşma işlevine sahip olan Pozitivist epistemolojinin ontolojisi, bilen ve bilinen arasında bir yabancılaşmaya neden olduğu için eleştirilir. Aksine hermeneutik epistemoloji, bu yabancılaşmayı yadsıyarak bilginin bilenden uzaklaşmasını engeller. Bu yaklaşım, öncelikle teolojide dini metinleri yorumlamak için kullanılmıştır. Kökenlerine bakıldığında ise mitolojiye dayandığı görülmektedir. Özlem (1995: 11)'e göre hermeneutik kavramı, yunanca bir fiil olan ve genellikle 'yorumlamak' olarak tercüme edilen 'hermêneuein'den ve isim olarak da yorum anlamındaki 'hermêneia'dan gelmektedir. Sözcüğün kökeni Yunan Tanrısı Hermes'e de dayandırılmaktadır. Antik Yunan'da kanatlı Tanrı Hermes, tanrılarla insanlar arasındaki iletişimin temeli konumundadır. O, tanrılardan aldıklarını insanlara aktarır, yalnız bunları olduğu gibi değil, insanların anlayacağı şekilde iletir ve yorumlar. Başka bir ifadeyle Hermes'in bildikleri, tanrıların mesajlarının dümdüz bir aktarımı değildi. Hermes bunları ölümlülerin diline, onların anlayabilecekleri şekilde çevirirdi. Ancak zaman içerisinde hermeneutik yaklaşım, edebiyatta, sanatta ve ekonomide ve daha birçok alanda kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. İktisadi açıdan Hermeneutik yaklaşım içerisinde oturtulabilen ilk okul, Alman Tarihçi Okul'dur. Özellikle eski okul temsilcileri tarafından kullanılan tarihsel görelilik yöntemi, evrensel bir bilginin varlığına karşı çıkarak, toplumların kalkınmasının ancak kendi tarihlerinden geçtiğini, öz benlikleri ile çizecekleri yolun onları başarılı kılacağına vurgu yapmaktadır. Ayrıca Avusturya Okulu temsilcilerinden olan Mises'da yöntemsel düalizmi benimser ve sosyal bilimlerin pozitivist yöntemle yoluna devam edemeyeceğini, temelinde insan davranışları olduğunu ifade eder.

Postmodernizm ise Hermeneutik yaklaşımdan bir adım daha öte giderek, farklılıkların önemine ve gerçeğe ulaşma amacının boş olduğuna vurgu yapar. Çünkü Postmodernizm öncelikle evrenin bir kaos olduğunu, bu kaosa bir anlam verilemeyeceğini ve de hiçbir formülle açıklanamayacağını söyler. Eğer doğrular varsa evrenin ancak bir parçası için doğru olabilecektir; anlam varsa, evrenin ancak bir parçası için geçerli olabilecektir. Evrenin tümünü tek formülle açıklamak yani tek bir anlam bulmak

olanaksızdır; çünkü ne doğada ne de evrende bizi böylesi bir açıklamaya götürecektir hiçbir ipucu yoktur (Kale, 2002: 5). Postmodern yaklaşım, tam olarak pozitivist bilim anlayışına bir karşı çıkış olarak anlaşılmalıdır. İktisaden karşı çıkış, pozitivist yaklaşımın iktidarınadır. Egemen bu yaklaşımın diğer yaklaşımların varlığına izin vermiyor olması nedeniyle ortaya çıkan tek tipleştirmeye karşı çıkmaktadır.

Çalışma Hermeneutiğin önemli temsilcileri kabul edilen Gadamer ve Habermas'ın fikirlerine, postmodernizm de ise Baudrillard'ın fikirlerine yakından bakarak, hermeneutik yaklaşımı kullanan iktisat okullarından Alman Tarihçi Okul ve Avusturya Okulu'nu ele almıştır. Postmodernizm bağlamında bir okul değil, sadece bu söylemi kullanan iktisatçılar olduğundan genel bir bakış ve değerlendirme yapılarak bazı örneklerle yer verilmiştir.

1. Hermeneutik Yaklaşım

İnsan hayatı baştan sona bir anlama etkinliğinden oluşur. Başarı, mutluluk, kavga ve barışlar ona bağlıdır. Anlama insanı başkalarının dünyalarına götürür. İnsan ancak anladığı zaman başkalarının da onu anlayabileceği şekilde davranır. Anlamak ve anlaşılma toplumsal yaşantının temelini oluşturur. En anlaşılma yazı, söz, mesaj bile anlaşılma içindir. Her nesnenin bir adı, her adın bir anlamı vardır. Gündelik yaşamın içinde her alanda yoruma ve yorumlamaya ihtiyaç duyulur. Konuşurken, okurken, seyrederken anlama etkinliği hep sürmektedir. İnsan varlık olarak bir anlamlar dünyasında yaşar. Anlama varoluşun en temel biçimlerinden biridir. Hermeneutik, anlamı anlamaya yönelik, anlamı anlama konusunda felsefi, sanatsal ve bilimsel bir etkinliktir. Anlama aynı zamanda bir yorumlamadır. Onun ortaya çıkışı, salt nesnelere görüntülerinden ve kendi kendilerini anlatmalarından ibaret değildir. Anlama her zaman insana özgü bir yönü de ifade eder. Hermeneutiğin kendine özgü alanı, sınırı ve bilme biçimi vardır. Bir başka deyişle ontolojik ve epistemolojik bir temele sahiptir (Taşdelen, 2008: 13-16).

Yorumsama, insanın evreni kavrama yöntemi olarak düşünülebilir. Pozitivist bilgi anlayışında bireye yöneltilen rasyonellik atfı, onu gerçekliği duyusal olarak algılamaya mecbur kılmaktadır. Sadece deneyle gözlenebilen gerçekliğin sadece duyusal olarak algılanması, toplum bilimlerinin gerçekleştireceği çıkartımlar açısından bir eksiklik doğurabilir. Çünkü toplum bilimlerinde insan algılamaktan öteye geçer ve anlamaya başlar bir başka deyişle kendisinde içsel olarak bulunan kültürü, geçmişi ve hatta toplumsal geleneklerini anlarken kullanır. Özlem (1990: 14) ve Öztürk (2009:157-159)'de aktarılan Dilthey'in anlayışına göre doğal gerçeklik bir algı gerçekliği, tinsel gerçeklik (Dilthey, toplum ve tarihi ele alan sosyal bilimlere tin bilimleri demektir) ise insan tarafından yaratılan bir anlam gerçekliğidir. Bu ayrımla kişinin iç hayatının ifadelerini yorumlayan tüm disiplinler için bir yer oluşturmak istemiştir. Doğa bilimlerinin doğayı genel kavramlar ve yasalar altında betimlemek ve açıklamak istediklerini ancak sosyal bilimlerin ele aldıkları konuların tarihselliği ve bireyselliği nedeniyle bu genelleştirici yöntemle çalışamayacaklarını belirtmiştir. Bunun için sosyal bilimler, insan toplumunu ve insan kültürünü, yine insanın yaratıp içinde yer aldığı bir gerçeklik alanı olarak incelemeyi olanaklı kılacak özel yöntemlerle çalışabilirler. Dilthey'in amacı, sosyal bilimlerin doğa bilimleri karşısındaki sınırlarını belirlemektir. Anlama, yaşamın içerisinden gerçekleşir, yani burada sosyal yaşamın ifadeleri veya işaretleri dışardan bir gözlem neticesinde anlaşılma değildir. Anlama, ortak paylaşılan ve insanın kendini başkalarıyla ve şeylerle daima etkileşim içerisinde bulunduğu bir dünya içerisinden yapılır.

Cevizci (2005: 829)'e göre Dilthey sosyal bilimleri, yaşantı kavramından hareket eden anlam bilimleri olarak tanımlar ve bu bilimlerin yazılı metinleri anlam eleştirisinden geçirmesinin yeterli olmayacağını, esas olanın metinde kullanılan sözcüklerin belli bir dönemde geçerli olan anlamlarını ortaya çıkarmak olduğunu öne sürer. Bu durumda önemli olan sözcüklerin kullanıldığı dönem içerisinde kazandıkları anlamı ortaya koymaktır. Böylece dönemin egemen olan tinselliği kavranacaktır. Benzer bir durum aslında Dilthey'den daha önceki bir temsilci olan Ast'da da vardır. Aşkın ve Çellik (2015: 2) tarafından aktarıldığına göre Ast' a göre bir metnin iç anlamı ile metnin içinden çıktığı tarihsel dönem arasında kökensel bir ilişki vardır. Hermeneutik bu söz konusu ilişkinin ele geçirilmesidir. Bu noktada Ast hermeneutiği, yazılı sözün hermeneutiği, anlamın hermeneutiği ve metnin tininin hermeneutiği olmak üzere üç alt alana ayırmaktadır. Birincisiyle metindeki kavramların gramatik anlamına, ikincisiyle metni yorumlayan yazarın metne atfettiği öznel anlama, üçüncüsüyle ise metnin tinini oluşturan anlamaya gönderme yapmaktadır.

Dilthey'den sonraki temsilcilerden biri olan Heidegger ise daha farklı bir bakış açısıyla hermeneutiği varoluşun temel eylemi kabul ederek, ontolojik bir temele oturtur. Öztürk (2009: 165)'e göre Heidegger, Dilthey'in yaşama kavramının yerine varoluşu koyar. Varoluş tasarlanan, teorik akıl yoluyla kavranan bir şey değildir. O, insanın sahip olduğu tüm olanakların dışlamasıdır. İnsan aslında evreni değil, bizzat kendi olanaklarını ve ürünlerini yorumlamakta ve anlamaktadır. Yani anlama, insanın düşünsel bir yetisi değil, insan varoluşunun temel hareketidir. O, anlamayı ve hermeneutiği bir yöntem olarak görmez ve onu bir yöntem olmaktan çıkarıp, insanın varlık tarzı, dış dünyaya açılma biçimi olarak konular. Heidegger'e göre, insan evreni değil, kendi tarihi içinde kendini anlamaktadır; kısacası, insan hermeneutik yapmaktadır. Böylece Heidegger'de hermeneutik, insani varoluşun bizzat kendini anlama biçimi olur. Bize anlama yoluyla açık olan şey, bizden bağımsız olduğu sanılan bir evren değildir. Varlık, dilde açılan bir tarihtir. İnsan kendisini dil aracılığıyla ifade eder. Bir sanat eserinden bir mimik hareketinin yarattığı izlenime kadar her şey dille ifade edilmek durumundadır. Şeylerin ifade edildiği dil belli bir bağlamın, geleneğin ve tarihsel bilincin dilidir.

Hermeneutik yaklaşımın temsilcileri, anlama kavramının içerisini açarak bunu sadece algılamaktan ayıran bir kavram olmaktan çıkarıp daha geniş kapsamlı olarak ele almışlar ve anlamanın türlerinin yanı sıra bu anlam dünyasından elde edilen bilgilerinde türlerine dair yorumlar yapmışlardır. Hermeneutik bazı temsilciler için yeni bir felsefi yaklaşım olarak ele alınırken (Gadamer), bazı temsilciler açısından sosyal bilimler için uygun yöntem arayışına cevap olarak (Habermas) ele alınmıştır. Görüşlerine yer verilen temsilciler seçilirken bu husus göz önünde bulundurulmuştur.

1.1. Hans Georg Gadamer ve Jürgen Habermas

Gadamer ve Habermas arasındaki hermeneutik tartışması uzun süre devam etmiştir. Tartışmanın temeli hermeneutiğe farklı bakış açılarına dayanmaktadır. Gadamer, anlamanın nasıl gerçekleştiğini sorgularken anlamayı etkileyen en önemli faktör olarak önyargıya dikkat çekmektedir. Öznenin geleneksel yapı, toplumsal kültür, değer yargılarına bağlı olarak şekillenen önyargılarını, anlama çabasında, dışarda bırakamayacağını ifade eder. Habermas ise onun bu iddiasına karşı çıkararak anlamanın mantıksal ve akılcı tarafını dışladığını ve bu durumun hermeneutiği dogmatik bir çerçeveye oturduğunu vurgular. Habermas, teknik bilgiyi bilme ve pratik bilgiyi bilme dışında bir üçüncü bilme etkinliğinin olduğunu ve bu aşamada Gadamer'in belirttiği gibi içerden değil, bir nevi dışardan (kendi dışından değil, önyargılarından sıyrılarak) bir bakış açısıyla eleştirel bir tavrın ortaya çıktığını ve sosyal bilimlerin bunu yapmaya mecbur olduklarını belirtir. Habermas'ın burada takındığı tavır, özneyi serbestleştirmektir. Ortaya koyduğu eleştirel hermeneutik anlayışın veya yöntemin aşmaya çalıştığı temel sorun da budur. Taşdelen (2008: 204)'e göre Habermas, bilginin egemen kılıcı değil, özgürleştirici rolü üzerinde durur. Eleştirel kuramın bununla bağlantılı bir diğer boyutu da bilimlerin kendi kendilerini düşünmeleridir. Bilimsel çalışmalar ve üretimlerin eleştirel bir tutuma ihtiyacı vardır. Bu tutum, ideolojilerin empoze ettiği doğrular karşısında temkinli ve eleştirel bir tavır almayı öne çıkarır.

Gadamer felsefi hermeneutiğin yaratıcısıdır. Felsefi hermeneutik, yaşam dünyasını ve bu dünya içinde ortaya çıkan anlamı anlamak isteyen bir yaklaşımdır. Anlamak, insanın ürettiği ve kurduğu dünyayı anlamaktır. Ama sonuçta yine insanı anlamaktır. İnsanın dünyası, bir "yaratılar", "icatlar", ve "inşalar" evrenidir. Felsefi yönelişin çıkış noktası haline gelen yaşam dünyası, yaşantı ve anlama kavramları felsefi hermeneutikle birlikte yeni anlayışlara da temel hazırlar, hermeneutiğe yeni alanlar ve ufuklar kazandırır (Taşdelen, 2008: 192). Gadamer, anlama etkinliğinin ortaya çıkabilmesi için anlamı önceler. Anlamın olması onun insani alana ilişkin tarihsel, toplumsal ve ahlaksal bir nesne olduğunu gösterir. Taşdelen (2008: 173)'e göre hermeneutik olgu, önümüzde duran insani-tarihsel dünyadır. Bu dünya anlamlı bir dünyadır. Hermeneutik ilke, sadece anlaşılabilir şeyleri anlamaya çalışmamız gerektiğini söyler. Bu varlık: insandır. Her zaman dil ve anlam ile birlikte olan insan. Dil onun anlaşılabilirliğini sağlar. Çünkü anlaşılabilir varlık, dildir. Gadamer'in bu duruşu, Habermas'ın ona yönelttiği iddialara da cevap olarak değerlendirilebilir. Topakkaya (2007: 100)'a göre Habermas, Gadamer'i anlama sürecinde ortaya çıkan anlayan öznenin vereceği refleksin gücünü önemsemediği için eleştirir. Dolayısıyla onun aklın eleştirel gücüne değer vermediği sonucuna ulaşmaktadır. Önyargıya olumlu bakan Gadamer'in kendi önyargısı, gerektiğinde önyargıyı bile kabul etmeme hakkını dışlamasıdır. Öztürk (171-173)'ün aktardığına göre Gadamer, bir metnin anlaşılması esnasında iki farklı ufkun bir başka deyişle okuyucunun bağlı olduğu

bir ufukla metnin yaratıldığı ufkun karşılaştığını ve burada anlama için bir sorgulamadan kaçılmayacağını ifade eder. Gadamer bu hususu açıklarken tarihsel etkilenmiş bilinç kavramını kullanmaktadır. Bu bilinç içerisinde özne ne geçmişten kopan ne de şimdiden kopup geçmişe yönelen bir özne olur. Böyle bir öznenin sorgulaması diyalektikselidir. Metin ile okuyucu karşı karşıya gelir ve ufukların kaynaşması diyalektiksel bir sorgulama ile mümkün hale gelir. Bu sorgulama, yani kaynaşma sonucunda bir tarihsel bağlamın bütünüyle değişmesi ya da yerini diğerine bırakması söz konusu değildir. Aslında okuyucunun etkilenmiş bilincinin anlamayı gerçekleştirebilmek için karşıdaki bilinçteki etkilenmeyi de varsayacağı ifade edilebilir. Aynı şekilde Gadamer'e göre bir diyalogda benzer bir süreç yaratacaktır. Topakkaya (2008: 9)'a göre bu bağlamda ortaya çıkan önyargılar kesinlikle gereklidir çünkü önyargı olmadan her iki taraf hangi ilke ve dünya görüşüne göre hareket edeceklerine karar veremezler. Bu anlamda önyargılar farklı ufukların ve farklı bakış açılarının açılması için olmazsa olmaz bir şarttır. Bu sebeple önyargı, genel kabulün aksine olumlu bir işleve sahiptir. Başlangıçta olması gereken ön yargı, ilişki ve diyalog ilerledikçe kendini arındıracak ya da en azından bir sarsılmaya maruz kalarak ona sahip olanların zihninde yeni acabalar açacaktır. Öyleyse daha iyi bir anlama için ikinci temel şart, karşılıklı olarak önyargılardan uzaklaşarak bir masaya oturmak değil, önyargılarla birlikte bir araya gelmek, fakat diyalogun ilerleyen sürecinde bunların değişebilme ihtimaline karşılıklı olarak açık olmaktır.

Habermas'ın yöntem arayışı ile şekillenen eleştirel hermeneutik anlayışı araştırma sürecinde şekillenen bilme eylemi ile ilişkilidir. Topakkaya (2007: 99-100)'a göre Habermas'ın araştırma süreci üç kategoriden oluşur. Bunlar, bilgi ve ilgi arasındaki bağlantıları yaratır. İlk kategori, somut süreçlerin teknik bilgisini bilme ile ilgilidir. İkinci kategori, pratik bilme ilgisine dayanan tarihsel hermeneutik tavırla ilgilidir. Burada kastedilen Gadamer'in felsefi hermeneutiğidir. Sonuncu ise her iki kategoride eksik bırakılan eleştirel tavidir. Buradaki tavır, bilinci güçlerden ve onların bağımlılığından arındırmaktadır. Bilinci bağımlılıklarından arındırma refleksi, dilin yapısına içkindir yani öz düşüncesinin ölçütü bizzat dilin yapısı içinde vardır. Taşdelen (2008: 195)'e göre Habermas, hermeneutiğin çeşitli tanımlarını yapar; iletilebilir anlamı anlama, kendini anlaşılabilir kılma bunlardan bazılarıdır. Hermeneutik, bir doğal dilin ustası olmayı öğrendiğimiz ölçüde kazandığımız bir yeteneğe atıfta bulunur. İnsandaki hermeneutik yeti, anlama, ifade etme ve anlaşma temelinde, gündelik dilin, doğal dilin öğrenilmesi ile birlikte kendiliğinden gelişen bir özelliktir.

Taşdelen (2008: 204)'e göre Habermas'ın hermeneutiğe en önemli katkısı, sosyal bilimlerde, özellikle de iletişimsel eylem kuramında öznelerarasılık kavramı ile olmuştur. Öznelerarasılık, tarihin, geleneğin, dilin ve anlamın simgesel örüntüsü içinde iletişim eylem kuramı kapsamında ılımlı bir nesnellığe kavuşur. Eleştirel yorumsama, yaşanan toplumun ekonomik, siyasi ve toplumsal durumundan bağımsız, dolayısıyla tarafsız ve nesnel bir bilgi olamayacağı konusu üzerinde durur. Eleştirel yorumsamayı, diğer yorumsamacı yaklaşımlardan ayıran yan burasıdır. Eleştirel yorumsama, önyargıların kaçınılmazlığını kabul etmekle birlikte onların insanın dile ve tarihe gömülü varlığının dolaysız bir sonucu olmayıp maddi ekonomik ve toplumsal koşullar tarafından belirlendiğine ve bu nedenle kader olmadıklarına inanmaktadır. Böylece Gadamer'deki evrensel hermeneutik kavramından ayrılmaktadır.

1.2. Hermeneutik ve İktisat

Hermeneutik yaklaşımın her sosyal bilimde olduğu gibi iktisatta da temel karşı duruşu, evrensel ve tek bilgidir. Bu nedenle meta anlatılara ulaşmaya çalışmayan ve söylemlerinin her yerde geçerliliğini iddia etmeyen yaklaşımların anti pozitivist bir tavır takındıkları ifade edilebilir. Bu bağlamda hermeneutik anlayışı kullanan en önemli okul, Alman Tarihçi Okul'dur. Çünkü okul, bir meta anlatı yani bir iktisat teorisi oluşturmak derdinde değildir. Önemli olan iktisadi çıkartımların şekillendiği coğrafya açısından bir şey ifade etmesidir. O nedenle toplumun geçirdiği tarihsel dönüşümler, onların kalkınma ve ekonomik gelişim süreçlerinde rol oynamalıdır. Tarihsel dönüşümü bilmek aslında toplumun sahip olduğu öz benliği tanıması olarak düşünülebilir. Alman Tarihçi Okul'a göre zaman ve mekana bağlı olmayan, her zaman ve her yerde geçerli, iktisat kuralları ve dolayısıyla iktisat teorisi düşünülemez. İktisatçılar, tarihi verinin incelenmesi ile yetinmelidir. Bu okulun eski temsilcilerinin kullandığı tarihsel görelilik methodu, tarihi yapıdaki değişimlerin anlaşılabilmesi için başvurulabilecek ana kaynak olarak istatistiksel verileri görürler.

İktisatçılar arasında evrimci ve kurumcu düşüncenin kabul görmesi nedeniyle, Alman Tarihçi Okul'a duyulan ilgide, son on yıl boyunca istikrarlı olarak artmaktadır. Alman Tarihçi Okul, rasyonelliğe, aydınlanmaya ve evrensel olarak geçerli iktisat teorisini yansıtan İngiliz Klasik teorisine bir tepkidir. Aynı zamanda Klasik ekonominin önde gelenleri kadar, Marksist ekonomiyi ve Neoklasik ekonomiyi de eleştirmiştir (Shionoya, 2001:1). İkinci Dünya Savaşı ve Nazi döneminin yıkımına dek sürmüş ve kalkınmanın pek çok aşamasında olagelmıştır (Michaelides and Milios, 2009: 497). Alman Tarihçi Okul'un temel özellikleri aşağıda verilmiştir (Ulutan,1978: 394-400; Yalçın, 1983: 373-383; Ersoy, 2008: 402-406; Savaş, 2007: 498-505):

- Soyutlamaya, indirgemeciliğe ve evrenselliğe karşı çıkarlar. Kişilerin tek yönlü bir psikolojik güdüye dayanan akılcı davranışlarda bulunmayacağını ve davranışların standardize edilemeyeceğini belirtirler. Bireysel çıkarlar dışında tarihsel süreç içerisinde farklı psikolojik güdüler ve toplumsal yasalar nedeniyle davranışlar ortaya çıkacaktır.
- Toplumların bireylerin toplamından oluşan bir organik yapı olmadığını, bundan farklı organik bir yapıya sahip olduklarını kabul ederler. Toplum biliminin geniş perspektifinden yararlanırlar ancak bu daha sonra yerini tarih araştırmalarına bırakır.
- Devlet müdahalesini iktisat politikalarının temeline oturturlar. Toplum faydasını artıracaksa müdahale edilmeli derler.
- Serbest ticarete karşıdırlar ve korumacılığı savunurlar.
- Hegel felsefesi, okulun temelini oluşturur. Kültür hareketi, insan ruhunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
- Tarihsel görelilik yöntemini kullanırlar. Bunun en önemli sonucu, zamanlar ve mekanlar arası geçişlerdir. Bu süreçte evrensellikten bahsedilemez.
- Akla ve akli muhakemeye karşı isyan ederler, ruha değer verirler, faydacı mantığa karşı çıkarlar.

Alman Tarihçi Okul, hermeneutik yaklaşımının ontolojisine, epistemolojisine ve yöntemine sahiptir. Okulun nesnesi, Neoklasik iktisattaki gibi birey değildir. Tanımladıkları birey; değer yargılarından arındırılmamıştır. Sadece hazcı güdüyle hareket etmez, farklı psikolojik güdülere sahiptir ve fikirleri içerisinde yaşadığı topluma ve tarihsel sürece bağlı olarak şekillenir. Ancak Okul'un asıl nesnesi toplumdur. Dolayısıyla aslında tanımlanan subjektivizm de bireysel değil, toplumsal anlamda ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alınarak ontolojik açıdan kişilerden ya da toplumların geçirdiği tarihsel dönüşümlerden bağımsız bir gerçeklik yoktur. Evrensel ve nesnel bilgi olanaksızdır. Her toplum farklı tarihsel süreçler geçirir, farklı geleneklere, farklı değer yargılarına ve inançlara sahiptir. O halde her toplum için farklı bir bilgi söz konusu olacaktır. Bu bilgi ancak toplum verileri irdelenerek oluşturulabilir. Böylece tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan farklar, veriler sayesinde ortaya konulabilir. Aslında yaptığı iş dönem analizidir. Bu durumda her toplum için farklı politikalar uygulanmasını da önereceklerdir. Amaçları mevcut durumu açıklamak değil, tarihlerine, geleneklerine ve değer yargılarına göre yorumlamaktır. Bunu yaparken kullanacağı yöntemler, veri analizi dışında sözlü de olabilir. Hatta geçirilen tarihsel süreç incelemesi yapılacaksa bunu konuşmak dışında, yazılı metinlerin analizinden de gerçekleştirmek olanaklı olabilir.

Avusturya Okulu mensubu bazı teorisyenlerde hermeneutik yaklaşım içerisine oturtulabilmektedir. Bunlardan biri Mises'dır. Mises, Avusturya Okulu'nun temel görüşlerinden olan metodolojik subjektivizm kavramını benimser. Yani bireylerin davranışları ancak onların bilgisi, beklentileri ve algılarına başvurularak belirlenebilir (Yay, 2004: 5). Subjektivizm açısından değerlendirildiğinde zaten genel anlamda Avusturya Okulu, anti pozitivist yaklaşıma yakınlaşmaktadır. Nesnellikten uzaklaşıyor. Dahası Mises'a göre, bireylerin davranışları bir amaca dönüktür. Bireyin kendini daha iyi bir duruma götüreceği amaca yönelmesi ve bunu gerçekleştirmesi, sonuçta gerçekten durumunda iyileşme olacağı anlamına gelmemektedir (Yay, 2004: 9).

Mises, pozitivistlerin bilimsel yaklaşımı konusunda şöyle der: "insan davranışını Newton fiziği metodu ile ele almak kütle ve hareket konularına indirgemek anlamına gelir. İnsanlık sorunlarına bu pozitif diye

adlandırılan yaklaşım temeline dayanarak, sosyal mühendislik geliştirmeyi planlıyorlar. Teorisinin temeli, özgür karar alan birey üzerine kuruludur (İmre, 2006: 68). Yani Mises yöntemsel dualizm kullanır. İnsanları ele alan ve atomları inceleyen bilimler arasında ayırım yapmak şarttır. İnsanların bilinci vardır, değerlendirir ve hedefi doğrultusunda hareket eder. Dolayısıyla her birey kendi özgür tercihlerine göre hareket edeceğinden, insan davranışları toplulaştırılarak genellemeler yapılamaz. Mises sosyal bilimleri de kendi içinde ikiye ayırır: Teori ve Tarih. Tarih heterojen bir yapıdadır ve akan zaman içerisinde test edilmesi ya da geri çevrilmesi olanaklı değildir (İmre, 2006: 71). O halde Mises, yöntemsel açıdan Dilthey'le aynı fikirdedir. Buradan hareketle Neoklasik iktisattaki tüketici davranışları teorisi irdelenecek olursa, bireye yüklenen rasyonellik atfı etrafında şekillenen davranışlar, iki temel kavramsal dayanak bulur. Tüketiciler, temel hedefleri olan fayda maksimizasyonuna ulaşmak için fayda ve bütçe gibi iki temel dayanağa göre hareket ederler. Üstelik bu hareketin bütün tüketiciler için geçerli olacağı iddiası vardır. Bu durumda tüm tüketiciler toplundan ve birbirlerinden kopuk şekilde bir maksimizasyon gayreti gösterirler. Toplum bilim niteliği taşıyan iktisat, öznel arasıllığı, iletişim ve içsel olarak bulunan yargıları doğal olarak analitik yapısını oluştururken dışlamış olmaktadır.

2. Postmodernizm

Habermas'a göre modern kelimesi, Latince modernus biçimiyle ilk kez 5. yüzyılda, resmen Hristiyan olan o dönemi, Romalı ve pagan geçmişten ayırmak için kullanılmıştır (Taşdelen, 2008: 205; Demir, 2009:151). Modern kavramı, her zaman yeni olanla, çağdaş olanla kendini ifade eder. Bununla birlikte eski ve yeni arasındaki ayırım, yalnızca zamansal bir ayırım olmayıp bir felsefeyi, bir dünya görüşünü, bir tavrı da ifade eder. Modern felsefe, rönesansın, reformasyonun ve aydınlanmanın birikimi üzerine ortaya çıkar. Modernizm felsefesi Habermas tarafından şöyle özetlenir: Onsekizinci yüzyılda aydınlanma filozofları tarafından formüle edilen modernlik projesi, nesnel bilimin, evrensel ahlak ve yasayı ve kendi iç mantığı çerçevesinde sanatın özerkliğini geliştirme çabasından oluşuyordu. Bu çabalar en açık, en somut ve en ileri felsefesini, Kant'ın eleştiri felsefesinde bulur. Kant, metafizik yüklerden arınmış bilimin imkanını, evrensel ahlak yasasını ve iyiden bağımsız bir estetik değeri yapıtlarıyla kurmaya ve temellendirmeye çalışır. Bilimde, ahlakta, sanatta ortaya çıkan aydınlanma, ona göre aklın egemenliğini ifade eder (Taşdelen, 2008: 205-206). Modernizm ya da modern çağları betimleyen temel olgular/kavramlar şunlar olmuştur; rasyonellik; aklın egemenliği, mantık, bilimsel/evrensel doğrular, bilimsellik, algoritmik, sistematik düşünme, pozitivism, realizm, mutlaklık, hiyerarşi, sistematiklik, teknoloji v.b. (Kale, 1997: 281).

Modern düşüncenin geliştirdiği eleştirel yaklaşım, zamanla modernizmin kendisine yönelik eleştirileri de dile getirmeye başlamıştır. Modern düşünceye yönelik ilk eleştiriler öncelikle modernizmin kendi içerisinden gelmiştir. Rousseau sosyal, Nietzsche bireysel, Marks ekonomik, Weber de kurumsal açıdan modernizmin yarattığı problemlere dikkat çekmişlerdir. Sosyal bilimler alanında ortaya çıkan bu eleştiriler yanında doğa bilimleri alanında da modern düşüncenin temellerini sarsan bazı gelişmeler yaşanmıştır. Kuantum fiziği, Öklid dışı geometri, Gödel ispatı, Heisenberg'in belirsizlik kuramı ve nihayet Einstein'ın görecelilik kuramı ilk akla gelen örneklerdir. Modernizme yönelik eleştirilerin etkisiyle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren genel olarak düşünce ve bilim dünyasında modernden postmoderne doğru bir paradigma kayması yaşanmaktadır. Postmodernizm kavramı ilk olarak 1900'lü yılların başında sanat ve mimaride kullanılmaya başlanmıştır. Son otuz yıldır da sosyal bilimler alanında çeşitli biçimlerde postmodernizm kavramı kullanılmaktadır (Erdemir ve Koç, 2010: 27). Kale (2002:4)'de aktarıldığına göre postmodern söylemleri olan Lyotard, bilimsel bilgilere, meta anlatılar ve temeli özgürleşim, adalet, mutluluk, yücelik, haz vb. anlatımlarla bezenmiş bilgilere de, anlatısal bilgiler adını verir. Ancak bu bilgilerin meşrulaştırım kaynakları bilimsel bilginin kazandığı güç ve itibarla tüketilmiştir. Çünkü; bu anlatısal bilgilerin yeterliliğini, işlerliğini kanıtlama olanağı olmadığı gibi bunlar ne bir teknik üretebilirler ne de bir teknoloji. Taşdelen (2008: 213)'e göre bilginin imkanı, sınırları, kaynağı gibi geleneksel epistemolojik sorunsal, postmodernizmle bizzat bilgi üzerine düşünmeye, bilimin kendisini sorgulamaya dönüşür. Bilimin çağımızdaki temel karakteri ise satılmak üzere üretiliyor olmasıdır. Habermas'ın bahsettiği iktidar ve egemen kavramı da bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bakış açıları neticesinde postmodernizm, modernizmin hiyerarşisini ortadan kaldırmış, her türlü iktidar kavramına tamamen karşı çıkmıştır. İletişim araçlarının yaygınlaşması ve bilişim teknolojilerinin gelişimi

sonucunda insanlara dayatılan tek düzeliğe inat, ortadan kalkması beklenen, özgünlükler ve yerellikler daha önemli hale gelmiştir.

Peki tüm bu söylenenler doğrultusunda postmodernizm nedir? Bunun cevabı, postmodernizmin ne olmadığı betimlenerek verilebilir. Çünkü postmodernizm diye tutarlı, kendi içinde bütünlük arz eden ne bir yaşam tarzı ne de bir teori vardır (Demir, 2009: 163). Postmodernizm, kendisini tanımlayacak, şudur diye görünüşe çıkaracak bir özden yoksundur. O, bir oluşturma, tanımlanamayan bir akıştır. Bu nedenle bir şeyin ne olduğunu, ne olması gerektiğini değil, nasıl olduğunu ve nasıl olmakta olduğunu sorar. Özcü değil, varoluşçu bir karakter gösterir. Varlık, bütünlüğü içinde soyut ve metafizik bir kavram olarak değil, daha çok olmakta olanın içinde cereyan ettiği gerçeklik alanı olarak ifade bulur (Taşdelen, 2008: 211).

Postmodern söylem içerisinde sosyal veya iktisadi alan açısından önem arz eden Baudrillard, Batı'nın rasyonalizminin yarattığı sınırları eleştirerek, kendisini kuramsal düzeyde bir teorist ve nihilist olarak tanımlar. Yöntem kullanmadığını, en iyi yöntemin yönemsizlik olduğunu ve dil bilimin en iyi yönetime sahip olduğunu ifade eder. Postmodern söylem içerisindeki yeri ve iktisaden ele aldığı kavramlar nedeniyle tercih edilmiştir.

2.1. Jean Baudrillard

Bir bakıma postmodernist düşüncenin yaratıcısı olarak kabul edilebilir. 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında yaptığı çalışmalarda tüketim toplumu ve medya iletileri gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır. Çalışmalarında bilimde kesinlik ilkesini hedef alarak gerçeklik ilkesinin yerine benzeşim ilkesini geçirmiştir (Serdaroğlu, 2010: 25). Günümüz dünyasında gerçekleşen tüketimi, imgelerin, göstergelerin yardımıyla açıklamaktadır. Ona göre bu süreç içerisinde dünya anlamdan yoksundur. Yaşadığımız postmodern durum, ya da geç kapitalizmin insanları gösterge, imaj, simülasyon (benzeşim) oyunlarıyla kuşatan ve hipergerçeklik olarak adlandırılan sürece itmiş olduğunu ifade eder. Tüketim ve televizyon kültürü birbiriyle oynayan sonsuz bir dizi benzeşim ürettikçe somut gerçeklik duygusu yitirilir. Baudrillard buna hipergerçeklik adını vermektedir (Özcan, 2007: 269). Özcan (2007: 271)'de aktarıldığına göre Baudrillard, postmodern çağda, nesnelerin kullanım ve mübadele değerinden ziyade simgesel değerlerinin ön plana çıktığını, metaların anlam yüklü bulutlar halinde üzerimize yağmakta olduğunu ve gerçeklik hissini bu sis bulutu içerisinde kaybolmakta olduğunu vurgular.

Baudrillard kitlelerin mücadele gücünü ve örgütlenme olasılığını yitirdiğini ima eder. Kitleler, şahane gösteriden gerçekle uğraşma yerine oyalanmaktan, kaçıştan, eğlenceden başka bir şey istememektedirler. Televizyon hiçbir şey önermez; sadece bir ekrandır; kişilerin kafalarının içerisinde bulunan minyatürleştirilmiş bir terminaldir; kişi ekrandır ve televizyon onu seyrederek. Baudrillard, postmodern toplumu, modeller, işaretler ve kodların egemen olduğu bir benzeşim dönemi olarak tanımlar. Medyayı günlük yaşamda önemli rol oynayan ve özerk hipergerçeklik alanını oluşturan imajlar, işaretler ve kodlar üreten ana benzeşim makinesi olarak niteler. Medya izleyicisinin deneyimini aktif süreçten geçirme ve anlam üretmek yerine, imajların pasif emilmesi bağlamında ele alır. Baudrillard requirem for the media yapıtında, medyayı yanıtsız iletişimin değiştirilemez modelinin kurumu olarak analiz etmektedir (Erdoğan, 2010: 1-2).

2.2 Postmodernizm ve İktisat

İktisatın bilimsel olduğunu ileri süren pozitivist özellikle mantıksal olgucu temeldeki iddiaların içerdiği çelişkiler ve sınırlar, anti pozitivist yaklaşım perspektifindeki iktisatçılar tarafından sorgulanmaya başlar. Bu durumun Postmodernist yaklaşımların önünü açtığı düşünülmektedir. Postmodernist bakışlar aslında, iktisatın modernist bilim anlayışının egemenliği altında kalmasına karşı çıkmaktadırlar. İktisat literatüründe tek bir yaklaşım yoktur (Serdaroğlu, 2010: 45-46). İktisatta birbirini eleştiren ve yorumlayan farklı yaklaşımların bir arada bulunmasını destekler.

Postmodernist bakış açısı aslında, pozitivist bilim anlayışına karşı çıkış olarak algılanmamalıdır. Postmodernist bakış, iktidar kavramına olan karşıtlığı nedeniyle pozitivist yaklaşımın, iktisattaki hakimiyetine, iktidarına ve diğer yaklaşımlara izin vermiyor olmasına karşıdır. Pozitivist bilgi anlayışı söz konusu olduğunda gerçeğin ne olduğunu egemen görüş söylemektedir. Postmodernist anlayış,

Kuhn'a, Feyerabend'e kadar götürülebilir ise o halde tek tipleştirmeye, tek yönteme, tek paradigmaya ve bu durumda tek bilgiye karşı çıkmaktadır. O halde epistemolojik anlamda ne tek ne de nesnel bilgiye inanmaz. Ontolojik anlamda ise durumdan bağımsız bir bilgi tanımlanamaz ya da kişiden ve bağlamdan bağımsız gerçeklik söz konusu değildir der. Postmodernist bakışın metodolojisi ise daha çok sözlüdür. İktisada postmodernist bakışla yaklaşan iktisat; antipozitivist, yorumsamacı, söylemsel iktisat, iktisata retoriksel yaklaşım ve yapıbozumculuktur.

McCloskey, retorik terimini iktisatın içerisine sokmuştur. Ancak retorik kavramını, disiplinli, kurallı konuşma sanatı anlamında kullanmıştır. McCloskey, Kuhn ve Feyerabend'in çalışmalarından yola çıkarak, hiçbir bilim dalında bugün katı bilimsellik ölçütlerin olmadığı sonucuna ulaşır (Buğra, 2005: 354). Feyerabend'e göre alternatiflerin çoğalması, insan beyninin en olmayacak ürünlerini bile dışlamaya gerek olmadığı anlamına gelir. Herkes kendi eğilimlerini izleyebilir, eleştirel bir uğraş olarak görüldüğünde bilim bu tür faaliyetlerden yarar sağlayabilir (Buğra, 2005: 329). Ruccio (1991: 501)'a göre postmodern düşünürler, bilgi nesnelinin sürekli yeniden yorumlandığını ve böylece bu nesnelin belli bir söylem içerisinde üretildiklerini, hatta bu şekilde anlam kazandıklarını iddia ederler. Sonuçta, bilim ve retorik arasında sorgulanan sınırlar, saf mantık süreci olarak görülen modern bilim anlayışından vazgeçilmesi anlamına gelir.

Ruccio (1991: 502)'a göre postmodernizm, iktisadı yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Önce modern epistemolojik duruşunu eleştirerek (ekonomistlerin yaptığı işler hakkında yazdıkları ve konuştukları aracılığıyla) daha sonra ekonomik bağlama meydan okuyarak (modern ekonomistlerin denge, belirsizlik veya rasyonellik gibi konuları ele almaları aracılığıyla) bunu yapar. Aslında postmodernizmin varlığı, bu iki alan arasındaki örtük dikotomiyi sorgulayarak başlar. Bu açıdan ekonomi, daha çok postmodern şiir gibi olabilir. Bu durum şiir yazmak ve şiir hakkında yazmanın içiçe geçmiş doğasından bahseder. Dolayısıyla ekonomik kesinlik ve kanıtlama tartışmalarından çıkabilmesi için ekonomik metinlerin retorik ve yapıbozumcu şekilde yeniden değerlendirilmesinin önemine değinir. Serdaroğlu (2010: 68)'de aktarıldığı gibi Klamer, bu duruma güzel bir örnek olarak verilebilir. Klamer, Samuelson'ın ders kitabını retoriksel olarak okuyarak konuya bakışını anlatmaktadır, aslında amacın iktisat öğrencisine bir şey öğretmek olmadığını sadece öğrencinin kitapta yazılı olanlara inandırılmak istendiğini ve böylece belli bir ideolojinin egemenliğini hedefleyen politik bir tavır sergilendiğine dikkat çekiyor. Kitapta sunulan güzel bir yemektir ancak bu yemeğin nasıl yapıldığına dair hiçbir sunum söz konusu edilmemiştir. Egemen haline gelmiş olan bilgi felsefesi yaklaşımının dilinin bile nesnel olduğu iddia edilir ancak bu olanaklı değildir, dil değer yargularından bağımsız değildir. Yapıbozumcu anlayışla iktisadi metinlerin çözümlemesi, nesnel iktisat çözümlemesi olamayacağını ortaya koymaktadır. Bilgi ürünleri, yerel söylemler içerisinde üretilir ve anlamı buradan türetilir yani ortaya çıkacak anlam üzerinde okuyucunun da etkisi hesaba katılmalıdır. Bu bağlamda iktisattaki postmodernist bakışlar, farklılıklara, değer yargularına önem vermektedir.

SONUÇ

Sosyal bilimler ve iktisat üzerine bilgi felsefesi tartışmaları, bundan sonraki süreçte de devam edecek gibi görünmektedir. Bu tartışmalar, toplumsal yaşamın karmaşık doğasını çözümlemeye çalışan indirgemeci bir yaklaşımın yetersizliğine vurgu yapmaktadır. Modern bilim anlayışı ve onun epistemolojisi, kendinden başka hiçbir fikre yer bırakmayacak kadar katı bir yapıdır. Bu yapı, zaman zaman kendi kullandığı terimleri bile yöntemleriyle analiz etmekte zorluk çekmektedir. Bu durumun yarattığı zorlukla mücadele etmek için yerleşik iktisat anlayışı içerisinde filizlenen zayıf çabalar mevcuttur. Ekonomik olayları ve tavırları açıklamaya çalışırken diğer sosyal disiplinlere yer açılması, her seferinde amprik yöntemlere tabii hale getirilmek istenmeleri sonucunda eksik kalmakta ve bir kez daha baskın anlayışın gölgesinde kalmaktan kurtulamamaktadır. İktisatçıların ve diğer sosyal bilimcilerin kavrayışlarının güçlenebilmesi için farklılıklara açık olmaları ve toplumlarını tanımaları ortaya koyacakları öneriler açısından daha iyi sonuçlar doğurabilecektir.

Hermeneutik yaklaşımın ontolojisini, epistemolojisini ve metodolojisini sahip olan Alman Tarihçi Okul, özellikle İngiltere'de yaşanan toplumsal dönüşüm ve ekonomik gelişme karşısında çok geride kalan Almanya'nın kurtuluş umudu olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin şartlarına uygun olarak geliştirilen ekonomi yasalarına karşı çıkarak onun ucuz mallarının baskısından kurtulmak adına kendine özgü

ekonomi politikaları üretmiş ve Almanya'nın yaklaşık 35 yıllık bir dönemde ciddi bir ekonomik güç kazanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda sırtını, tarihine, toplumsal yapısına ve kültürüne yaslaması şaşırılacak bir durum değildir. Aslında bugün küresel dünyaya entegre olmuş bu ülkenin ekonomik mucizesi irdelendiğinde hala kendi iç dinamiklerine dayandığı görülecektir. Dolayısıyla toplumsal farklılıklara önem vermek, anlamak ve yorumlamak her ulusun iktisadi başarısı için ciddi bir kriterdir. Hem hermeneutik yaklaşım hem de postmodern yaklaşım, farklılıklara vurgu yaparak sosyal bilimcinin gözleyen tarafının bunlarla beslenebileceğini ifade etmektedir. Böylece modern bilimin bünyesinde barındırdığı sınırları kaldırarak, daha geniş bir perspektifle yola devam etmek mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aşkın, Zehragül ve Çellik, Hüseyin (2015), "Hermeneutiğin Ontolojik Temellendirilişi: Heidegger ve Gadamer", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 5 (2), s.1-32.
- Buğra, Ayşe (2005), *İktisatçılar ve İnsanlar Bir Yöntem Çalışması*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Cevizci, Ahmet (2005). "Hermeneutik", *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, İstanbul.
- Demir, Ömer (2009); *Bilim Felsefesi*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Dinçer, Kurtuluş (2010), *Kısaca Felsefe*, Pharmakon Kıta Basın Dağıtım Yayıncılık, Ankara.
- Erdemir Erkan ve Koç Umut (2010), "Postmodernizm ve Komplekslik: Örgüt Kuramı Bağlamında Paradigmatik Bir Tartışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF. Dergisi*, 5 (1), s.25-48.
- Erdoğan, İrfan (2010), "Küresel Pazarı Destekleyen Popüler Aydınlar: Baudrillard ve Postmodern Medya Kuramı", s. 1-5. <http://www.irfanerdogan.com/makaleler4/ baudrillard.pdf>
- Ersoy, Arif (2008), *İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- İmre, Gülçin (2006), *Avusturya Okulu İçinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kale, Nesrin (1997), "Postmodernizm Hermeneutik ve Eğitim", *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28, s. 281-292.
- Kale, Nesrin (2002), "Modernizmden Postmodernist Söylemlere Doğru", *DOĞU-BATI Dergisi*, Yeni Düşünce Hareketleri Özel Sayısı, s. 1-10.
- Kuhn, Thomas S. (1982), *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, Çev. Nilüfer Kuyaş, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Michaelides, Panayotis G., Milios, John G. (2009), "Joseph Schumpeter and the German Historical School", *Cambridge Journal of Economics*, 33, s. 495-516.
- Özcan, Burcu (2007) "Postmodernizmin Tüketim İmajları", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), s.261-273.
- Özlem, Doğan (1995), *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar*, Ark Yayınevi, Ankara.
- Öztürk, Emre (2009) "Hermeneutiğin Tarihsel Dönüşümü", *Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks)*, 1 (2), s. 145-175.
- Ruccio, David F. (1991) "Postmodernizm and Economics", *Journal of Post Keynesian Economics*, 13 (4), s. 495-510.
- Savaş, Vural, F. (2007) *İktisadın Tarihi*, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Serdaroğlu, Ufuk (2010), *Feminist İktisat'ın Bakışı Postmodernist mi?*, Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti., Ankara.
- Shionoya, Yuichi (2001), *The German Historical School The Historical and Ethical Approach to Economics*, ed. SHIONOYA, Yuichi, Routledge Studies in the History of Economics, London and New York.

- Taşdelen, Vefa (2008), *Hermeneutiğin Evrimi "Kesitler"*, Hece Yayınları, Ankara.
- Topakkaya, Arslan (2007), "Hermeneutik ve İdeoloji Kritiği Bağlamında Gadamer-Habermas Tartışması", *Felsefe Dergisi*, 3, s. 97-111.
- Topakkaya, Arslan (2008), "Hans-Georg Gadamer'in Ardından", *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 1 (4), s.1-14.
- Ulutan, Burhan (1978), *İktisadi Doktrinler Tarihi*, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Yalçın, Aydın (1983), *İktisadi Doktrinler ve Sistemler Tarihi*, A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara.
- Yay, Turan (2004), "Avusturya Okulu'nun Tarihsel Gelişimi ve Metodolojisi", *Piyasa*, 11, s. 1-29.